

BELGIE - BELGIQUE

P.B.

LEUVEN MASSPOST

2/878

W E G V A N

TERUGBLIK OP

EEN BEVLOGEN VERENIGING
EEN *BEWOGEN* BEWEGING

Driemaandelijks - oplage: 3300 exemplaren

42° jg. nr. 3, 3° trim 2013

P 602755

Afgifte Leuven MassPost

Verantwoordelijke uitgever:

Dirk Verdonck

Tiensevest 17

3010 Kessel-Lo

INHOUDSTAFEL

'Laatste' oproep

Op de valreep

Vrijwilligersnostalgie of professioneel perspectief?

Verhalen van Oikonde Leuven als leerstof voor de toekomst

Middenveld

Inleiding

Zomerse zaterdag

Eigen beslissingen nemen

Op weg naar... 'Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel'

Zorgen voor elkaar: een dubbel gevoel

Oikonde Leuven v.z.w.

Tiensevest 17
3010 Kessel-Lo

Bereikbaar op:

Tel.: 016/22.96.13
Fax: 016/22.76.47
oikonde@oikondeleuven.be
oikondenieuws@oikondeleuven.be

Redactieraad Oikonde Nieuws:

Tim Dewit
Jan Raymaekers
Eddy Van Tilt (eindredactie)
Dirk Verdonck

Fotografie:

Marie Jeanne Smets

Rekeningnummer:

BE48 7775 9641 9027

Hallo beste lezer,

Voor we eraan beginnen: dit zou wel eens een van de laatste Oikonde Nieuwsjes kunnen zijn die je nu in handen hebt.

En binnen afzienbare tijd verwijst de naam Oikonde Leuven alleszins niet meer naar een vereniging waar vrijwilligers en professionelen samen zorg verlenen aan mensen die baat kunnen vinden bij deze vorm van ‘integrale’ zorgverlening.

Ook het volgend nummer van het Oikonde Nieuws zou wel eens het laatste kunnen zijn, zeker in deze vorm en deze context.

Vandaar een oproep. Oikonde Leuven heeft ondertussen een geschiedenis en een cultuur van bijna 45 jaar, en heeft ongetwijfeld de zorg en de zorgzaamheid in Vlaanderen een klein beetje mee getekend en betekend.

‘LAATSTE’ OPROEP

Misschien heb jij ook op de een of andere manier met Oikonde ‘te maken’ gehad. Misschien denk je wel aan ‘iets’ en wil je misschien ‘iets’ kwijt – een woordje, een tekst, een foto, een tekening, Op de valreep. Doe het dan. We maken er misschien een symbolisch afscheidsboek van, met woorden en teksten en beelden die blijven spreken en blijven beklijven.

Het hoeven overigens geen GROTE woorden te zijn. Indachtig het feit dat we ook altijd “het KLEINE ontmoeten” en “de KLEINE goedheid” als de belangrijkste krachten naar menselijk geluk en maatschappelijk welzijn hebben bekeken.

Mailen kan naar

oikonde@oikondeleuven.be of naar oikondenieuws@oikondeleuven.be

Iets opsturen kan naar

Oikonde, Tiensevest 17, 3010 Leuven.

OP DE VALREEP

Zo. Nu beginnen we eraan. Aan misschien het voorlaatste nummer. De snelheid en de power van het transitieproces van Oikonde Leuven als ‘zorgverlenende instantie’ hebben overigens meer weg van een tsunami dan van de HST-trein, waar de burgervader van Louisville zich in een vorig leven nog ging voorleggen.

Wie het niet kan laten, kan de turbulenties en de veranderingen proberen bij te houden via onze website onder de rubriek ‘ACTUA’. In ’t Middenveld vind je overigens ook een korte stand van zaken hierover.

Maar er is meer in het leven. In extremis kunnen we u nog een flashback aanbieden over de ontstaansgeschiedenis van Oikonde Leuven. Om zo dat merkwaardige en inspirerende gedachtegoed (over de doden niks dan goed, zo gaat toch het gezegde...) nog eens ultiem te verankeren.

En ja, we durven stellen dat de ontstaansideologie van Oikonde Leuven (die 45 jaar later al bij al nog merkwaardig overeind staat: nog steeds doen wij aan individuele hulpverlening, maar nog steeds zijn wij ook kritisch, en ijveren wij voor een meer fundamentele aanpak en voor een meer zorgzame samenleving) ook mensen kan interesseren en inspireren die geen directe voeling hebben met het Oikondeverhaal.

Het hoofdartikel is van de hand van Leo Van Garsse, oud-strijder van Oikonde, die we enkele jaren geleden onze archieven zagen induiken. In dit artikel laat hij ons nog eens proeven van de roerige sixties (met uitlopers in de seventies) en schetst hij aan de hand van archiefmateriaal en eigen ervaringen de ontstaansgeschiedenis van Oikonde en de spirit die de initiatiefnemers dreef – en de discussies die ze hadden.

Tegelijk of misschien bovenal moet het toch een opiniestuk genoemd worden, een pleidooi om het welzijnswerk opnieuw ook die politiserende dimensie te geven die het in die tijd had. Om het met een boutade te zeggen: *laat het maatschappelijk werk opnieuw meer zijn dan individueel werk...*

En out of the blue – alsof het zo moest zijn – viel er in onze mailbox een beklijvende reactie binnen op het vorige nummer over wederkerigheid. Een reactie zowaar van de allereerste inwonende vrijwilliger (1970!) van een Oikondehuis. Beklijvend, je zult lezen waarom.

En in 't Middenveld valt er nog meer te lezen, nog meer verhalen 'van korter bij'.

Wij wensen u nogmaals veel leesgenot!

Eddy Van Tilt
Redactie Oikonde Nieuws

Dirk Verdonck
Directeur Oikonde Leuven

VRIJWILLIGERSNOSTALGIE OF PROFESSIONEEL PERSPECTIEF

VERHALEN VAN OIKONDE LEUVEN ALS LEERSTOF VOOR DE TOEKOMST

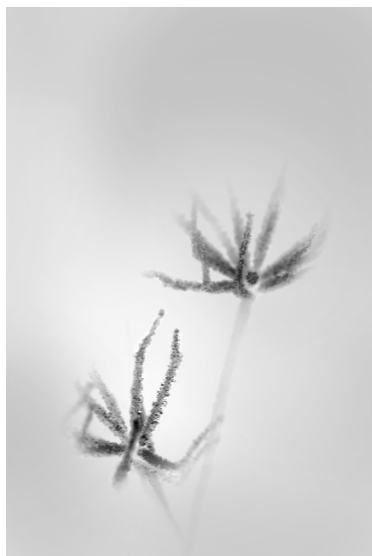
Leo Van Garsse

In dit artikel gaat Leo Van Garsse op zoek naar de roots van Oikonde Leuven, en wil hij in het verlengde daarvan een persoonlijke visie verwoorden over de missie van het welzijnswerk.

Leo heeft Oikonde Leuven van binnenuit meegemaakt. Eerst als vrijwilliger vanaf 1977, daarna deed hij er zijn burgerdienst en werkte er als vrijgestelde voor 'sector Reclassering' tot 1982. Samen met zijn latere echtgenote woonde hij van 1978 tot 1980 als inwonend vrijwilliger in 'de Koetsweg', een oikondehuis voor ex-gedetineerden.

Maar enige tijd geleden – in tempore non suspecto, toen er nog geen sprake was van de 'sluiting' van Oikonde Leuven als zelfstandige pleegzorgdienst – kwam hij hier ook snuffelen in het oikonde-archief om de eerste jaren van Oikonde Leuven en vooral de spirit achter het project te reconstrueren.

Wij zijn blij dat we de lezer op deze manier nog even deelachtig kunnen maken aan wat – minstens gezegd – een merkwaardig en inspirerend welzijnsproject was.

INLEIDING

Oikonde Leuven staat voor een ingrijpende verandering. Een fusie met 8 andere pleegzorgdiensten staat op stapel. Voor het Oikonde zoals het in 1969 werd opgericht, betekent dit een overdracht van het leeuwenaandeel van de werking naar een groter geheel, dat ongetwijfeld heel wat nieuwe mogelijkheden opent. De fusie betekent dus allerm minst de teloorgang van de werking waarvoor de vereniging al die jaren stond. Integendeel wellicht: het voortbestaan ervan wordt hiermee alleszins op middellange termijn veilig gesteld.

Maar anderzijds zou het naïef zijn te denken dat er - naast de naam misschien - helemaal niets zou veranderen. Oikonde Leuven is immers niet zomaar een 'werking'. Het is bovenal een spoor van ervaringen en leerprocessen dat zich sinds de oprichting van de ene generatie medewerkers op de andere heeft doorgezet. Telkens werd gepoogd in wisselende omstandigheden gestalte te geven aan een gedeelde onderliggende missie. Hierbij waren 'hulpverleningstechnieken' of 'doelgroepen' of 'standaardisering' niet de eerste bekommernis. Wat voorop stond was het opkomen voor menselijke waardigheid en de kritiek op een samenleving die meent dat waardigheid in economische termen kan gevat worden. In die zin was het niet zo duidelijk wie de 'doelgroep' eigenlijk was, en evenmin of de cliënt werd aangezocht als hulpvrager, dan wel als leermeester.

In tijden van 'efficiëntie' en 'professionele deskundigheid' is dit alleszins een behoorlijk averechtse agenda. De waardigheid die hierin wordt vooropgesteld is immers geen antwoord, maar een permanente vraag. De inspanning van de vereniging leek er - zeker in de beginperiode - minder op gericht een resultaat te boeken dan een leerproces gaande te houden met steeds weer nieuwe verhalen van mensen.

Als oud-medewerker en vrijwilliger van Oikonde zit ik zelf met een paar van die verhalen die, precies omdat ze vandaag nog zoveel vragen oproepen, naar mijn gevoel best niet bij de nostalgie geklasseerd worden. Al zal het niet makkelijk zijn dit te vermijden. Want ach, het woord ‘fusie’ alleen al appelleert zo sterk aan de wereld van de ratio’s, van kosten en baten dat het spreken over vrijwilligheid hierbij misschien niet zozeer uitgesloten is, maar dan toch – en in letterlijke zin – niet meer ‘ter zake’ doet.

Precies dit gegeven willen we met deze bijdrage problematiseren. Niet omdat we zelf een weemoedige aanhanger van het oude vrijwilligerswerk zouden zijn, misschien zelfs integendeel. In wat volgt zal de lezer veel aantreffen dat koren op de molen is van de professionalisering. Maar tegelijk hopen we te verduidelijken hoe verraderlijk simpel de tegenstelling ‘vrijwilligheid – professionalisme’ eigenlijk is. We willen ook laten zien hoe gemakkelijk dergelijke tegenstelling het welzijnswerk kan afleiden van de dingen waar waar het werkelijk om gaat.

Als het over concrete samenwerking tussen vrijwilligers en beroepskrachten gaat, is de Oikonde-geschiedenis allicht geen uniek geval. Maar het is alvast een mooie casus om te illustreren dat in de structuren van het welzijnswerk pedagogische agenda’s verborgen zitten die zowel de doelgroep als de welzijnswerker beïnvloeden. In wat volgt nemen we u eerst even mee in het verhaal van onze eigen ervaring, om dat daarna te spiegelen aan de inhoud van een aantal documenten uit het boeiende Oikonde-archief.

VAN 'IETS WILLEN DOEN' NAAR HET 'LEREN ZIEN VAN COMPLEXITEIT'

Leuven, juni 1977

Ik zit in de tweede kandidatuur pedagogische wetenschappen aan de KUL. Het is de periode van ongelofelijke aantallen studenten in dit soort richtingen: in het eerste jaar starten we in pedagogie met ruim 450! Op mijn boekenrek staan Paulo Freire (*"Pedagogie van de onderdrukten"*) en Carl Rogers (*"Leren in vrijheid"*) - beiden verplichte lectuur voor het vak 'algemene pedagogiek' - zij aan zij met Foudraine, Helder Camara, Lenin... .

We dromen van een leven van doorgedreven sociaal engagement gebaseerd op fundamentele waarden en gericht op het opkomen voor de verdrukte medemens. De radicaliteit van figuren als Charles de Foucault en de priester-arbeiders spreekt ons aan.

De tijden zijn slecht, de eerste oliecrisis ligt nog vers in het geheugen en de werkloosheid neemt fors toe. Velen nemen het zekere voor het onzekere en kiezen voor afstudeerrichtingen 'met toekomst'. De studenten van de sociale richtingen zijn veelal van het alternatieve soort, meerderen onder hen ook politiek betrokken, vooral dan aan de linkerzijde. Het is de tijd van AMADA en RAL, waarvan de aanhangers aan de Alma - al zijn the sixties lang voorbij - hardnekkig pamfletten blijven uitdelen en blijven oproepen tot solidariteit met de werkmens en opstand tegen het bourgeois-kapitalisme.

Het is bloktijd, een zwoele avond na een hete dag. Ik hang uit het venster van mijn kot te praten met een medestudent. Plots zie ik rook boven de daken uitstijgen. Eerst een beetje, en dan méér. In de straat tegenover staat blijkbaar een huis in brand. Ik hoor de brandweer toesnellen.

Wanneer ik toekom slaan de vlammen al uit het dak. Onder de omstanders hoor ik mensen zeggen dat in dit huis mannen woonden die uit de gevangenis kwamen. De ondertoon is dat de bewoners het waarschijnlijk wel zelf in brand zullen hebben gestoken. Voor het eerst hoor ik over Oikonde spreken.

De idee dat in dit huis, waar ik meerdere keren per dag voorbijloop, ex-gevangenen woonden fascineert me. Maar veel kom ik hierover die avond niet te weten.

September 1977

Op de universiteit maak ik kennis met ‘projectonderwijs’, een toen erg nieuwe aanpak waar binnen de afstudeerrichting Sociale Pedagogiek nadrukkelijk voor werd gekozen.

Bij het begin van het academiejaar worden de studenten in contact gebracht met welzijnsorganisaties die op een soort markt hun werking en hun projectvoorstel komen toelichten. Ik maak er opnieuw kennis met Oikonde Leuven, een vereniging die een warme thuis wil bieden aan mensen die alleen staan na de vervreemding van een verblijf in hetzij de gevangenis, hetzij de psychiatrie.

Oikonde doet hiervoor beroep op inwonende vrijwilligers, die zich engageren om een tijd lang met enkele ‘gasten’ samen te leven in een soort gemeenschapshuis. Deze idee heeft iets van de commune-idealisme uit de zestiger jaren en ademt een geest van vrijheid uit, van emancipatie en solidair samenlevingsexperiment, ver weg van de ‘burgerlijkheid’ van het opkomende kerngezin.

Ik hoor voor het eerst over ‘thuislozen’ spreken, een begrip dat afstand wil nemen van de klassieke categorisering van mensen volgens de instituten die zich met hen inlaten. Het begrip ‘thuisloze’ legt het probleem waar het thuishoort: bij ons, de samenleving, die niet in staat (of bereid) blijkt deze wat eigen-aardige mensen een thuis te bieden. Ik laat me verleiden deel te worden van een projectgroep met als ambitieuze opdracht de basis te leggen voor de oprichting van een ‘volkshogeschool voor thuismakers’. Oikonde bestaat intussen al een zevental jaar en heeft er met zijn huizen al een pak ervaring opzitten. De bedenkers van het projectvoorstel hopen deze ervaring te kunnen aanboren als leerkrachten voor kandidaat-vrijwilligers en burgers in het algemeen rond alles wat nodig en bevorderlijk is om mensen bij elkaar ‘thuis’ te laten zijn.

We krijgen de gelegenheid om kennis te maken met de werking van Oikonde als ‘externe vrijwilliger’. Met een medestudente (mijn latere

echtgenote) beland ik op het pas opgerichte ‘Hotelleke’, een apart Oikondehuis voor crisisopvang. Hier wonen geen échte vrijwilligers, maar gewetensbezwaarders voor wie het inwonen een vervanging is voor hun legerdienst. Hun rol gaat verder dan het louter samenleven: het gaat om een veel meer gestructureerde en structurerende aanpak, met een sluitingsuur en een begeleiding gericht op snelle ‘doorstroming’ van de gasten.

Intussen maakten we ook kennis met de ‘gewone’ vrijwilligers uit de andere Oikondehuizen. Ze vertelden ons dat de hele idee van een ‘volkshogeschool voor thuismakers’ voor hen samenhang met een spanningsveld tussen de beroepskrachten van ‘het secretariaat’ en de vrijwilligers in de huizen. In die dagen voelden beide ‘partijen’ zich in deze relatie bedreigd. De vrijwilligers hadden het gevoel dat ze het eigenlijke werk deden, en ze voelden zich vanuit ‘het secretariaat’ nogal eens bekeken, eerder dan ondersteund.

Men zag een paradox in het ‘opleiden tot vrijwilliger’. Men vreesde dat hiermee de spontaneïteit van het samenleven met de gasten verloren zou gaan en dat nog meer van de beslissingsbevoegdheid over het reilen en zeilen van de werking bij ‘het secretariaat’ en bij externe deskundigen zou worden gelegd.

Omgekeerd wilde men vanuit ‘het secretariaat’ en de Raad van Bestuur voor de vrijwilligers bepaalde selectiecriteria inbouwen. De tijd dat iets wat de vrijwilliger deed per definitie ook *goed* was leek voorbij. De vrijwilliger had zich in zekere zin te verantwoorden. En op hun beurt voelden de mensen van het secretariaat zich door de vrijwilligers onvoldoende erkend voor hun inzet en hun deskundigheid.

Een ‘volkshogeschool voor thuismakers’ kwam er uiteindelijk niet. Ons project liep uit op een extra Algemene Vergadering van Oikonde waarop een aantal afspraken werden gemaakt rond meer geregeld overleg tussen vrijwilligers en secretariaat met het oog op zowel voldoende inspraak als voldoende ondersteuning.

Juli 1978

De zomer van 1978 was voor mij de aanloop naar een nieuw en laatste studentenjaar. Inwonen in een Oikondehuis leek ons als studentenkoppel een hele uitdaging en alleszins een bijzonder interessante ervaring in het kader van onze verdere opleiding tot sociaal pedagoog. Yvette en ik besloten ons kandidaat te stellen voor het huis op de Koetsweg, waar enkele vrijwilligers samenwoonden met maximum vier ex-gedetineerden.

De ontgroening volgde snel. De gasten in en rond het huis hadden een eigen leven en eigen gewoontes. Het was al gauw duidelijk dat wij, als vrijwilligers, hiermee rekening dienden te houden. Zij waren de constante factor, wij de nieuwkomers.

We waren wel bereid dit te respecteren. Maar aan de andere kant waren er grenzen en hierin hadden we hoe dan ook een rol te spelen. Als vrijwilligers waren we verantwoordelijk voor de organisatie van het huishouden, de kook- en kuisbeurten, het financieel beheer. Vooral dat laatste gaf aanleiding tot nogal wat conflicten en spanningen. De gasten wisten dat wij als vrijwilligers maar de helft van het huur- en leefgeld moesten betalen. Bedoeld als een compensatie voor onze inzet schiep dit gegeven een onderscheid in posities en toegeschreven verantwoordelijkheden. We werden vergoed en we moesten dan ook maar wat terugdoen... .

Bijkomende moeilijkheid was het probleem van werkloosheid: de meeste gasten zaten hele dagen in huis en de verveling sloeg toe. Oud-gasten kwamen langs en betrokken onze medebewoners bij allerlei klussen, vaak op of over de grens van de legaliteit. Daarbij kwam nog eens het leeftijdsverschil: de meeste gasten waren mannen van middelbare leeftijd met - vergeleken met ons en zacht uitgedrukt - 'een karrenvracht aan levenservaring'.

Intussen wilde het secretariaat financieel orde op zaken zetten. We konden echter niet vermijden dat we regelmatig schulden

opbouwden en bij het secretariaat moesten gaan lenen. En op een dag bleek ook nog eens het huishoudgeld verdwenen...

In het voorjaar moesten we, in overleg met het secretariaat, voor het eerst één van de gasten gedwongen doen vertrekken. We voelden ons in ons 'thuis maken' behoorlijk mislukt, maar zagen geen alternatief.

Gelukkig volgde nadien een rustiger en aangenamer periode. Een nieuwe confrontatie met de grenzen van de hulpverlening kwam er echter toen één van onze medebewoners acuut en gedwongen moest opgenomen worden in een psychiatrische instelling. Een nieuwe beroepskracht installeerde in elk van de huizen wekelijkse begeleidersvergaderingen waarbij de bewoners werden besproken. Aanzienlijk meer dan voorheen werden de vrijwilligers betrokken bij de voorbereiding van het verblijf. Zo was er geregeld bezoek aan de kandidaat-bewoner in de gevangenis. Vaak werd een verblijf van een gedetineerde voorafgegaan door opvang tijdens één of meerdere uitgangsdagen. De verblijven van de gasten werden ook nadrukkelijker gekoppeld aan een planning van te bereiken doelen. 'Zelfstandigheid' stond hierbij voorop en de gasten mochten vooral niet 'blijven plakken'.

Wij voelden deze nieuwe politiek alleszins als een verbetering aan. Wij voelden ons veel minder alleen staan met de dagdagelijkse problemen. Wij wisten beter waar wij mee bezig waren. Die duidelijkheid vertaalde zich ook in meer duidelijkheid in het dagdagelijks samenleven met de gasten. Wij kregen naar hen toe een assisterende, hulpverlenende rol, die ons ook in een positie bracht waarin wij van hen bepaalde dingen konden vragen.

Aan de andere kant werd de beoogde doelstelling van 'zelfstandigheid' door de gasten niet steeds 'begrepen' op de door ons bedoelde manier. Geregeld werden gasten 'op termijn gezet' om hen tot meer initiatief te stimuleren. Het ging hierbij dan over de

zoektocht naar werk en inkomen, naar een betaalbare woonst, het in orde brengen van hun administratieve en financiële situatie. Dit 'kort op de bal spelen' vertaalde zich alleszins ook in een gevoelige verkorting van de gemiddelde verblijfsduur en een forse toename van het jaarlijks verloop onder de bewoners...

Er werd omzichtiger omgesprongen met de formules en met wie hiervoor in aanmerking kwam. Bij twijfel werd er bij deskundigen bijkomend advies ingewonnen. Soms werden er bijkomende voorwaarden geformuleerd. Ver weg was de tijd dat de deur openstond voor iemand die 's avonds aanbelde met een vraag naar onderdak.

Toen ik in november '79 mijn burgerdienst aanvatte was het aantal aanvragen sterk teruggelopen en was de bezetting van de huizen van Reklassering meer en meer een probleem geworden. Vergeleken met onze woelige opstart was de periode erna veeleer rustig met relatief weinig gasten en zonder grote incidenten. Maar toch was er iets veranderd: de afstand tussen vrijwilligers en gasten, die er altijd al wel geweest was, werd iets meer geformaliseerd. We waren iets meer instelling geworden.

Sommigen opperden dat de oorspronkelijke Oikondeformule voor de groep van de ex-gedetineerden stilaan zijn tijd had gehad. Er was de lage bezettingsgraad, en het werd stilaan ook moeilijker om geschikte vrijwilligers voor de huizen te vinden. Er werden bovendien ook vragen gesteld over de financiële leefbaarheid van de onderbemande Oikondehuizen. De werking stond onder druk. De onderbezetting van de huizen voor ex-gedetineerden zou ook de volgende jaren blijven aanslepen. In de veel strikter werkende huizen voor crisisopvang kon men het aantal aanvragen intussen nauwelijks de baas.

Werd Oikonde afgestraft voor zijn naïviteit om voor de oud-gedetineerden én voor de vrijwilligers een warme gemeenschap

te willen zijn, gedragen door solidariteit en de wil om van elkaar te leren? Was - na de succesperiode van de vrijwilligheid en de wederkerigheid - voorgoed de tijd van de deskundige professionaliteit aangebroken? Of diende precies op zo'n moment inspiratie gezocht te worden bij oudere verhalen?

EEN DUIK IN HET OIKONDE LEUVEN-ARCHIEF: UIT DE TIJD TOEN DE DIEREN NOG SPRAKEN

De stichters

Het verhaal van de opstart van Oikonde Leuven in 1969 brengt ons bij figuren als Lieven Dupont en Remi Van Beeck. Volgens Dupont is het bovenal Remi die als de voortrekker van Oikonde moet worden beschouwd. Remi ging als maatschappelijk werker aan de slag in de Leuvense hulpgevangenis als één van 13(!) medewerkers van de sociale dienst van het hele Belgische gevangeniswezen, een klimaat waarin zich voor het prille sociaal werk in en rond de strafrechtelijke context geheel nieuwe uitdagingen aankondigden.

Via Van Beeck kreeg de jonge Dupont interesse voor de wereld van de gevangenis en voor bezoeken aan gedetineerden. Geraakt door de gebrekkige toekomstperspectieven van alleenstaande gedetineerden gingen beiden nadenken over mogelijkheden om hier iets aan te doen. Hierbij wilden ze kost wat kost elke vorm van stigmatisering en vervreemding, eigen aan de toenmalige grote instellingen voor daklozen, vermijden. Ze verzetten zich ook tegen een vorm van professionaliteit die leed aan automatisme en bureaucratisering en zo voor tal van levensdimensies blind bleef. Hun uitgangspunt was dat iedere mens behoefte heeft aan een warme thuis en dat deze behoefte zeker ook bij kwetsbare, alleenstaande mensen moest worden erkend.

Ze lieten zich inspireren door het samenlevingsverband waarin Lieven zich bevond: een kleine gemeenschap van gelijkgezinden die samenleefde op basis van gelijkwaardigheid en onderlinge solidariteit. Onder studenten waren de gemeenschapshuizen toen in opmars. En velen droomden ervan te gaan leven in een commune. Toch vielen de ideeën van Dupont en Van Beeck niet zondermeer samen met die van de contestatiegolf van de sixties. Ze waren

integendeel een kritiek op de vrijblijvendheid van dat protest en de kleinburgerlijkheid ervan, die vaak niet veel verder kwam dan de strijd tot het verbreden van de eigen vrijheden, zonder veel oog voor de complexiteit van wat zich in de bredere samenleving afspeelde.

Over gelaagdheid gesproken

Voorals de gelaagdheid in het denken van beide initiatiefnemers is opvallend.¹

Aan de éne kant ligt hun vertrekpunt bij de vaststelling van concrete noden bij mensen van vlees en bloed, niet ergens ver weg en onbereikbaar, maar vlakbij. Aan die nood wil men tegemoet komen, wars van categorisering van mensen tot minderheidsgroepen. *“Het standpunt van het individu is ons criterium”*, was de basisstelling, gevolgd door de vaststelling dat veel bestaande initiatieven op dit stuk faalden.²

De nood die men op het oog heeft is dan ook geen categoriaal probleem, maar een algemeen menselijke behoefte, een universele voorwaarde tot zelfrealisatie: *“Nood aan geborgenheid, nood aan eerbied voor eigenheid en zelfbeschikking (binnen de beperkingen) (het zelf gedaan hebben). Nood aan leiding, begeleiding, nood aan onderdak (letterlijk en figuurlijk). Nood aan bevestiging van de eigen creativiteit. Kan worden samengebond in de woorden ‘medemenselijkheid’, ‘liefde’”*.³

Naast de focus op het individuele gaat het in dit denken ook over de samenleving als geheel. Het individu is op de eerste plaats een

1 In wat volgt baseer ik me op losse documenten uit het Oikonde-archief, vaak voorbereidende nota's of verslagen zonder formele auteur. Het is dan ook niet steeds duidelijk in hoeverre het geschrevene van de hand is van beide voortrekkers.

2 Losse geschreven notie bij de eerste vergadering van de Oikonde-werkgroep, (1969) (Oikonde-archief).

3 Gevonden in enkele geschreven notities als 'verslag' van wellicht de allereerste bijeenkomst van een werkgroep rond Oikonde. (Oikonde-archief).

mens zoals wij allen, en gaat daarom ook ons allen aan. Het project wordt in de allereerste teksten dan ook “een project voor marginalen” genoemd. En men somt op: psychiatrische patiënten, gevangenen, sociaal onaangepaste jeugdigen, dronkzuchtigen, bepaalde fysisch gehandicapten, en dit zowel mannen als vrouwen.”⁴

Men verzette zich tegen de in toenemende mate gespecialiseerde, geordende samenleving met haar uit-sluitend en categoriserend karakter. Men stelde dat de ingewikkelde consumptiemaatschappij mensen die hieraan geen bijdrage leveren uitstoot, waardoor ze naar de periferie gedreven worden.

*“Door omstandigheden die misschien geheel buiten hun wil liggen, kunnen ze zich moeilijk of zelfs helemaal niet houden aan de wetten van de economische arbeidsgemeenschap. Zij remmen haar dynamische ontwikkeling af. Daarom vertoont deze afstotingsverschijnselen. Omdat ze deze minderheidsgroepen blijkbaar niet kan integreren worden ze door haar afgezonderd in instellingen en gestichten. Daar zijn deze dan ook aangewezen op de kruimeltjes die van de – van sociale voorzieningen – rijk voorziene gedekte tafel van de meerderheidsgroepen vallen.”*⁵

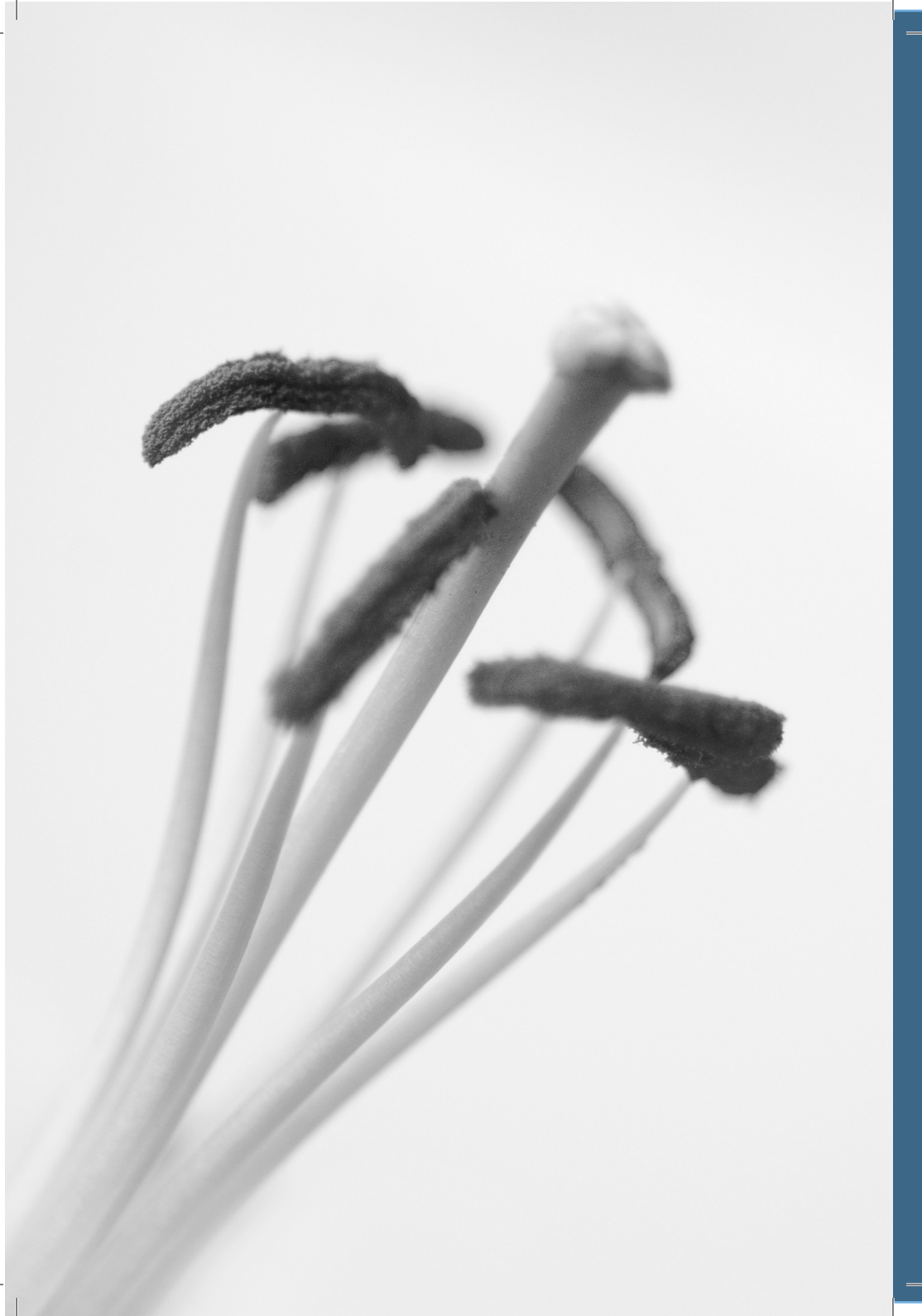
De analyse ging nog verder en wordt nog scherper. Aan de marginale medemens werd een innovatieve meerwaarde, een belangrijke inbreng toegeschreven aan de samenleving.

*“Deze inbreng is echter niet in economische termen te vatten, daarom wordt hij over het hoofd gezien. (...) De sociaal onaangepaste releveert de gemeenschap dat elke mens omwille van zijn menselijke waardigheid recht heeft op de voorzieningen die noodzakelijk zijn opdat hij zijn leven evenwichtig en ruim zou kunnen uitbouwen, en niet op grond van zijn prestatie. Zij brengen een belangrijke correctie aan de maatschappijvisie en zijn er de levende contestatie van.”*⁶

4 het Oikonde-archief, periode 1968-1969.

5 “Project voor maatschappelijke minderheidsgroepen”: ontwerp van een projecttekst uit 1969, Oikonde-archief.

6 Ibid.

't Middenveld

Wat valt er deze keer te grazen op 't veld?

We beginnen met een impressie over weer een boeiende en gesmaakte Zomerse Zaterdag in juni, waarop 17 cliënten ervaringen uitwisselden over hun wonen en hun hobby's.

Daarna vertelt Femke, een bewoonster van het doorstrotingshuis, over haar zoektocht om haar eigen leven in handen te nemen. Met dank overigens aan Krista Telemans en de redactie van het pleegzorgtijdschrift Onder Dak, om deze tekst ter beschikking te stellen.

Een derde bijdrage gaat kort in op de stand van het transitieproces naar één overkoepelende pleegzorgdienst voor de ganse provincie – 'Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel' - en waarvan (het oude...) Oikonde Leuven vanaf 1 januari 2014 deel zal uitmaken. Overigens kan u de evolutie van dit proces ook uitgebreider volgen op onze website onder de rubriek ACTUA.

En we eindigen met een mooie en indruk wekkende reactie van Hugo Delagaye op het vorige Oikonde Nieuws 'Wederkerigheid: de herontdekking van een evidentie'. Lezen!

Verslag van een zomerse zaterdag

Naar goede gewoonte kwamen wij op een zomerse zaterdagvoormiddag (1 juni) samen op Oikonde.

Er werd veel uitgewisseld, geluisterd en gekeuveld, en zo was het goed!

Er werd aan elkaar verteld hoe en waar men woont, alleen of bij familie, of met enkele mensen samen.

En er werd stilgestaan bij wat belangrijk is om goed en tevreden te zijn in je leven.

Boeiende zaken over hobby's, huisdieren, vriendschap en de rijkdom van het geven aan anderen kwamen ter sprake.

Een korte impressie van deze fijne babbels lees je hieronder.

Geert verhuisde onlangs van Kessel-lo naar Leuven.

Ik heb zelf mogen beslissen of ik wilde verhuizen naar een kleiner appartement.

Nu moet ik mij geen zorgen meer maken over het onderhoud van de tuin.

En met de trein reizen dat is mijn grote hobby!

Louis krijgt W.O.P.-ondersteuning in een rijhuis in Kessel-Lo.

Ik woon al vele jaren samen met Hugo.

Maar binnenkort moeten we verhuizen. Ik ben wel benieuwd, en ook wel wat ongerust hoe dat gaat zijn.

Als ik maar wat minder zou prakizeren!

Werner woont in een 'paardenpension'.

Ik zou de paarden niet kunnen missen, en mijn koffietjes met Josée ook niet.

Als ik thuis kom, begint mijn poes onmiddellijk te miauwen en tegen mijn benen aan te wrijven. Dit voelt goed om zo thuis te komen.

Mille woont in een huis voor langverblijf.

Ik heb al op veel plaatsen gewoond. Nu woon ik in een huis van Oikonde.

Soms droom ik er van om echt buiten te kunnen leven en rond te trekken. Met af en toe een terraske...

Nicole woont bij haar zus en schoonbroer.

Ik woon graag bij mijn familie.

Ik ken de buurt en ken er de weg, dat vind ik fijn.

Viviane woont sinds drie jaar bij haar broer en schoonzus.

Ik heb zelf mijn kamer mogen kiezen. We gingen kijken in een grote winkel, en ik wist direct welke slaapkamer ik wou.

Christine woont in een appartement in Aarschot.

Ik woon alleen, mijn vriend woont vlakbij en dat is fijn.

Ook van mijn moeder en mijn zus krijg ik hulp.

Binnenkort ga ik samen met mijn vriend op vakantie, daar kijk ik naar uit.

Benny woont op een appartement in Aarschot.

Ik woon alleen, en dat doe ik het liefst.

Ik ga graag koffie drinken met mijn vriendin die vlakbij woont.

Als ik thuis ben, zoek ik op de pc welk weer het wordt, kijk naar het nieuws en speel met de kaarten.

Wim krijgt begeleiding en heeft een vrijwilliger in W.O.P.

Ik kan goed alleen wonen, maar eigenlijk woon ik niet helemaal alleen, want ik heb een kat en een hond. En daar heb ik veel vriendschap van.

Ik ga graag met mijn vrijwilliger naar de voetbal.

Ik vind wandelen in de stad ook fijn.

Jef woont al vele jaren bij zijn zus.

Ik heb veel vogels in mijn volière, en daar heb ik wel wat werk mee.

Ik ben lid van veel verenigingen in het dorp, en dus heb ik altijd veel te doen.

Lieve krijgt W.O.P.-ondersteuning.

Ik woon alleen.

Ik heb leuke hobby's. Ik kook graag. Eén maal per week ga ik country dansen, en ik doe ook graag vendelzwaaien.

Luc ging een tijdje geleden weg uit het centrum van Leuven.

Ik woon nu op een mooi appartementje in Ter Vlierbeke. Daar is altijd wel wat volk in de buurt voor een babbeltje, fijn voor mij!
Door mijn handicap ben ik wel beperkt, maar ik pieker daar niet meer over.

Marleen krijgt begeleiding en heeft een vrijwilligster in W.O.P.

Ik vind het fijn om iets te doen voor anderen, een luisterend oor te zijn. Ik word daar zelf ook gelukkig van, en je krijgt zo ook vriendschap terug.
Ook van mijn vogels krijg ik vriendschap, ik zou er niet zonder kunnen!

Carine woont in een appartement in Vilvoorde.

Ik woon alleen, en ik poets zelf mijn appartement. Mijn broer en schoonzus wonen in de buurt.

Wandelen en handwerken doe ik echt graag! Ik kan mooie pulls breien...

Hugo krijgt W.O.P.-ondersteuning en woont in een rijhuis in Kessel-Lo.

Ik woon samen met Louis, en binnenkort verhuizen we.

Ik heb een poes, en dat brengt leven in huis.

En ik blijf veel fietsen, ik heb al meer dan 25.000 kilometers op mijn teller staan!

Ik ben ook vrijwilliger in Ter Vlierbeke.

Foto's zomerse zaterdag:
Ann Theys

Chantal woont tevreden op haar appartement in Heverlee.

Koken voor iemand doe ik graag, dat is een manier van geven voor mij. En toneel spelen dat is een leuke hobby.
Iets betekenen voor een ander, dat vind ik belangrijk. Ik leef niet voor mij alleen.

André woont graag in zijn huis in Rummen.

Ik woon vlakbij mijn familie, ik kan er altijd naartoe.
Ik ga graag wandelen met mijn hond, en doe dan een babbeltje met mensen in het dorp.
Kaarten en op vakantie gaan, dat doe ik ook met volle goesting!

Eigen beslissingen nemen

In het doorstrominghuis van Oikonde Leuven ontmoet ik Femke Walbers, een jonge vrouw van 25. Femke woont al een jaar in het doorstromingshuis. Ze wonen er met zijn zessen: drie cliënten en drie vrijwilligers onder de erkenning van pleegzorg. Om de 14 dagen komt de pleegzorgbegeleider langs voor een individuele afspraak en om de drie weken is er een huisvergadering. Femke kan hier maximum twee jaar wonen. Ondertussen zal ze zelf met ondersteuning van anderen moeten uitzoeken hoe ze haar toekomst vorm zal geven. Een belangrijke beslissing die ze wel overwogen wil nemen.

Femke herinnert zich dat haar beperking de keuzes voor haar maakte.

Femke is samen met een broer en zus opgegroeid bij haar ouders in een gemeente in Limburg. Door haar vroeggeboorte heeft ze motorische beperkingen. Haar mama heeft haar van kleins af erg gestimuleerd om zoveel mogelijk zelf te doen. ‘Alles wat je zelf kunt, doe je zelf’ was een vaste uitspraak. Het kostte Femke veel moeite, alles verliep zeer traag. Maar vandaag is ze hier dankbaar voor. Ze kan meer dan wat anderen vroeger van haar hadden verwacht. Ze herinnert zich dat haar beperking de keuzes voor haar maakte, onbewust gingen veel deuren dicht. Omdat ze als kleuter nog niet kon stappen en spreken, kon ze niet terecht in het gewoon onderwijs. Bijgevolg startte haar schoolloopbaan in het buitengewoon onderwijs. Het leerniveau lag er laag. Ze had het gevoel dat ze meer aan kon. Mama vond samen met haar dat ‘als je denkt dat je meer aan kan, je het dan ook moet proberen’. En zo belandde Femke als 18-jarige in een 3de jaar middelbaar gewoon onderwijs. De GON-begeleiding was zeer welkom, alsook de bijlessen die ze kreeg. En Femke werkte hard. Deze wending in haar schoolcarrière was haar keuze. Als beloning voor haar volharding, als bewijs dat haar keuze een goede

was behaalde zij in juni 2010 haar diploma 'dierenzorg, met als specialisatie proefdierversorgung'.

Na een succesvolle stage bij de KUL mocht ze er vorig jaar starten als verzorger bij de proefdieren. Het werk vraagt veel van haar fysiek, maar ook hier zet ze door. Minpunt is dat ze in haar werk altijd alleen is. Ze ziet zelden collega's. Dat heeft haar laten besluiten dat ze verder wil zoeken. Samen met een jobcoach neemt ze de kans om andere mogelijkheden uit te proberen. De uiteindelijke keuze zal ze daarna zelf maken.

Foto: Onderdak

Hoe en wat je moet beslissen vind je niet in een boekje.

Hoe doe je dat, keuzes maken, vraag ik haar. Dat is best wel moeilijk, zegt ze. Iedere dag moeten er beslissingen genomen worden. Hoe en wat je moet beslissen vind je niet in een boekje. Voor kleinere dingen lukt het nu wel en voor belangrijke dingen vraagt ze gemakkelijk raad. Haar pleegzorgbegeleider antwoordt dan vaak met een vraag 'wat wil jij?', of ze zwijgt. Dat vindt Femke vervelend maar toch geeft ze haar begeleider gelijk. Ze moet zelf leren beslissingen nemen, vindt ze. Vroeger was dat thuis niet zo nodig, nu als volwassene moet ze het echt nog leren. Ze is vlug geneigd om te volgen wat anderen haar zeggen. Als ze een belangrijke beslissing moet nemen, probeert ze er meer zicht op te krijgen door in stappen te werken. Zo heeft ze onlangs haar zomervakantie geboekt. Eerst werd met de begeleider

overlopen welk budget ze hiervoor heeft, wanneer ze wil gaan, wat ze wil doen, waar ze naar toe wil en zo meer. Door zelf daarover na te denken en beslissingen te nemen op deze kleinere vragen, kon ze uiteindelijk ook beslissen wat haar vakantiereis zou worden.

In het doorstromingshuis heeft ze ook geleerd haar mening te zeggen en voor haar gevoel uit te komen. Ze twijfelt nogal veel aan zichzelf, vreest dat andere mensen niet met haar akkoord gaan. Ze weet nu wel dat dat niet nodig is en dat ze een eigen mening mag hebben, maar het blijft een leerproces. Met broer en zus moet ze daar zeker aandachtig voor zijn. Zij zien haar nog steeds als kleine zus die dingen moeilijker kan. Dat maakt haar extra onzeker.

Ze respecteert ook de mening en beslissingen van anderen. Als ze daar niet goed aan uit kan, vraagt ze uitleg. Kritiek krijgen, vindt ze moeilijk. Zeker als het negatieve kritiek is, en soms verschiet Femke daarvan. Maar ook hier vraagt ze uitleg: wat wordt er bedoeld en waarom?

Waar, hoe en met wie Femke later zal wonen moet ze nog uitzoeken, maar ze heeft wel al beslist dat ze in Leuven wil blijven.

Femke voelt zich goed in het doorstromingshuis. Er is een heel nieuwe wereld voor haar opengegaan. Ze heeft er veel vrienden bij gekregen en ze gaat graag uitdagingen aan. De stad en het openbaar vervoer geven haar vele mogelijkheden tot hobby's. Zo gaat ze wekelijks badmintonnen en zwemmen. En elke vrijdag is ze op de afspraak bij Trefpunt, een ontmoetingsinitiatief voor jongeren met een beperking. Ze zijn een vriendengroep geworden die zelf uitstappen of activiteiten organiseren. Dat is niet makkelijk, maar voor Femke is dit geen probleem. Ze is een doorzetter, wil leren, wil nieuwe dingen ontdekken, wil haar leven zelf in handen nemen. Waar, hoe en met wie ze later zal wonen moet ze nog uitzoeken, maar ze heeft wel al beslist dat ze in Leuven wil blijven.

Krista Telemans, Redactie Onder Dak

Op weg naar... 'Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel'

In vorige Oikonde Nieuwsjes (onder andere dat van december 2012) hebben we jullie al geïnformeerd over het nieuwe decreet “houdende de organisatie van de pleegzorg”, dat in juni 2012 werd goedgekeurd door het Vlaams parlement. Dit decreet veranderde op grondige wijze de organisatie van pleegzorg, en heeft dus ook zeer grote gevolgen voor Oikonde Leuven. Een tussentijdse stand van zaken.

In elke Vlaamse provincie komt er één dienst voor pleegzorg. Ook hier is het fusieproces in volle gang. Op 27 maart 2013 werd de nieuwe v.z.w. 'Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel' door de 9 huidige pleegzorgdiensten opgericht. Op 20 juni verschenen de statuten van de nieuwe dienst in het Staatsblad. De effectieve start is voorzien voor 1 januari 2014.

Intussen nemen alle bestuurders, directies en medewerkers deel aan een intens overlegproces dat ondersteund wordt door externe procesbegeleiders. De huidige directeur van Oikonde Leuven, Dirk Verdonck, zal samen met nog twee andere personen een directiefunctie opnemen in de nieuwe organisatie. Afgelopen periode was er intens overleg.

Ook met de overheid zijn we momenteel nog in gesprek, onder andere rond 'Wonen met Ondersteuning van een Particulier'. WOP zal omgezet worden naar een andere zorgvorm, maar blijft wel erkend binnen het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap. Deze erkenning door het VAPH wordt als een bijkomende erkenning naast die van het Agentschap Jongerenwelzijn ondergebracht in de nieuwe v.z.w. 'Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel'. WOP krijgt dus officieel een andere benaming. Welke naam het wordt, weten we nog niet. We trachten wel de huidige manier van werken binnen WOP te behouden, zodat de cliënten en de steungezinnen zo weinig mogelijk merken van deze beweging. Over deze ontwikkeling volgt later meer nieuws.

Ondertussen werden in juli de uitvoeringsbesluiten van het decreet goedgekeurd (zie www.oikondeleuven.be). Deze besluiten regelen onder meer de onkostenvergoeding aan de gezinnen, de bijdrage van de cliënt, de werkingskosten en personeelsvergoedingen. In het najaar zullen rond heel wat zaken beslissingen moeten genomen worden door de directies en de nieuwe Raad van Bestuur. Dat proces zal niet afgerond zijn op 1 januari 2014, maar zal geleidelijk steeds meer vorm krijgen.

Wat wel al vast ligt:

De nieuwe fusienaam wordt 'Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel'. De nieuwe organisatie zal minstens over 3 afdelingen beschikken. Er zal zeker een afdeling komen in Leuven, in Brussel en in de rand rond Brussel.

Er komen afzonderlijke teams voor volwassenen in de pleegzorg. Volwassenen met een psychiatrische problematiek waarvoor pleegzorg aangewezen is, zullen voortaan ook door de nieuwe dienst begeleid kunnen worden. Uiteraard worden personen met een handicap door de dienst verder begeleid.

Er zullen verschillende soorten pleegzorg - zoals logeerzorg, wonen bij familie, wonen in een gezin, wonen in het doorstromingshuis,... - blijven bestaan. Hooguit zullen deze soorten pleegzorg van naam veranderen (in ondersteunende, perspectiefzoekende, perspectiefbiedende of behandelpleegzorg).

Er blijven nog heel veel vragen over, maar we hebben er vertrouwen in dat er de komende maanden naar de beste manier zal gezocht worden om de huidige werking van de verschillende diensten zo goed mogelijk verder te zetten in de nieuwe organisatie.

Ook voor Oikonde Leuven blijft het uiteraard een immense verandingsoperatie, maar we zullen garant blijven staan voor een goede ondersteuning en betrokkenheid naar iedereen die met ons in contact is. Voor meer up to date informatie verwijzen we graag naar onze website, luik ACTUA.

Dirk Verdonck

Zorgen voor elkaar: een dubbel gevoel

Van Hugo Delagaye kregen we een eminente reactie op het vorige Oikonde Nieuws 'Wederkerigheid: de herontdekking van een evidentie'. Wij zijn er zeer blij mee, omdat het een diep gravende en waarde-volle reactie is geworden. Wij zijn er extra blij mee omdat de symboolwaarde heel hoog is. Hugo was met name de allereerste vrijwilliger van een Oikondehuis. In 1970 nam hij samen met 4 gasten – 2 die werkten in de Beschermd Werkplaats van Kessel-Lo en 2 die uit de psychiatrische kliniek van Bierbeek kwamen – zijn intrek in 'de Boogschuttersstraat', het eerste opvanghuis van Oikonde.

Niet veel later kreeg Hugo de diagnose MS, maar het belette hem niet om uiteindelijk nog 25 jaar heel geëngageerd werkzaam te zijn, eerst in de Beschermd Werkplaats van Overijse en nadien als directeur in Jeugddorp Bonheiden.

Tot de ziekte hem in zijn rolstoel dwong en hij zo 'alle' kanten van de wederkerigheid leerde kennen...

Een getuigenis.

Het laatste nummer van het Oikonde Nieuws heb ik bijna letter per letter uitgepluisd. Omwille van de belangrijkheid van het thema en omwille van mijn eigen betrokkenheid.

Enkele bedenkingen.

Als het gaat over invaliditeit dan wordt veelal gedacht aan personen met een aangeboren verstandelijke of fysieke handicap. Dit terwijl in onze huidige maatschappij wellicht meer mensen 'minder valide' worden door factoren die tijdens hun leven onverwacht op hen afkomen: ongevallen, chronische ziekten, bepaalde effecten van 'de vergrijzing',... . Op dit fenomeen van de 'handicapering' wil ik hier even ingaan. Ik ben er zelf een levend voorbeeld van.

Een mens wordt gezond geboren, groeit op en werkt als valide mens tussen de mensen. Maar op een bepaald moment wordt deze gezondheid aangetast. Ofwel door een accident ofwel door een ziekte waarvan over de oorzaak en het verloop dikwijls weinig of niets bekend is. Soms met een smak, soms tergend langzaam word je met een nieuwe maar onverbidde realiteit geconfronteerd: ik kan niet meer wat ik vroeger kon, ik word afhankelijk. Mijn lijf wil niet meer mee, ik kan bepaalde 'simpel-normale' zaken niet meer of veel moeizamer. Ik word almaar minder mobiel, ik word mindervalide... Alleen je fierheid heb je nog en wil je niet opgeven. Alleen -zoals men zegt - 'je vaan wil je niet afgeven'.

Je wil 'wederkerig' blijven – blijven 'geven en nemen'. Maar het lukt niet. Je beperktheid wordt langzaam en onomkeerbaar groter. Bepaalde zaken dien je noodgedwongen af te bouwen. Je auto (je, mijn vrijheid!) dien je aan de kant te zetten. De oh zo geliefde zoektochtjes in de Leuvense boekhandels worden verleden tijd. Je wordt voorzichtig, omzichtig. Bij elke uitstap of bezoek (als je al zin hebt om te gaan!) stel je een planning op - kan ik daar ergens naar een toilet? Bij elke stap bijna dien je te rekenen op (de goodwill van) anderen. En soms word je (het) zelfs moe om bepaalde dingen te vragen die voor een valide mens heel normaal zouden zijn.

Je moet goed bij de pinken blijven en goed de emotionele kant van de zaak kunnen afwegen. Duizend keer moet je de 'klik' maken: wat vraag ik en wat niet, wanneer vraag ik het en mag ik mijn medemens (de mens die je nabij is: je huisgenoten) 'voor zoiets' wel lastig vallen?

Vraagverlegenheid speelt inderdaad een grote rol. Je berekent en tegelijk word je door gêne overvallen. Van kindsbeen af leefde je in een maatschappij waar zelfbeschikking en zelfredzaamheid hoogtij vierten ('waar een wil is, is een weg' en 'wat je zelf kan, moet je ook zelf doen') en zolang je 'goed' waart, was dat zelfs een beetje een leidraad in je leven. Je wilt zo weinig mogelijk beroep doen op de 'vrijheid' van je medemens, ook al weet je dat je niet bang hoeft te zijn om een vraag te stellen. En toch. Voor alles moeten vragen, is dat

niet zagen? En hoe verzoen je dat met je fierheid en je waardigheid? Dan zou je als hulpbehoevende mens inderdaad nog liever beroep doen op professionele hulp, want zo compenseer je de hulp nog door iets, en kan je je evenwaardig blijven voelen, meer mens ook.

De norm van 'zelfredzaamheid' zit ondertussen heel diep in onze cultuur. Ik zeg maar: naast het gebrek aan 'aanbod' in onze samenleving is inderdaad ook de verlegenheid om te vragen reëel. Er is de eigen fierheid, de menselijke achting waar je absoluut verder wil mee leven, en er is ook steeds het duiveltje op je schouder dat je berispt: "Daar ga je nu je evenmens toch niet mee lastig vallen, zeker?!"

Lilian Linders zegt in haar studie: "Zelfredzaamheid betekent ook dat je je kwetsbaar moet opstellen." Dit is inderdaad zo, maar het ruikt toch naar een stelling opgesteld door een valide persoon. Wanneer je zelf beperkt bent, dan probeer je deze beperking zo weinig mogelijk in het daglicht te stellen en zoveel mogelijk nog zelf te doen om als volwaardig mens in het maatschappelijk leven te staan.

Je ziet: het ligt – als je zelf in het schuitje van de behoefteigheid dobbert – niet zo eenvoudig. Elke dag opnieuw moet je een stukje van je fierheid en je zelfstandigheid opzij zetten en een aantal afwegingen maken. Elke dag is er deze evenwichtsoefening: kan ik het of kan ik het niet, doe ik het zelf of laat ik anderen mij helpen? En dit is geen 'theoretische vraag', maar een vraag waar je elke dag opnieuw mee geconfronteerd wordt en die diep in je leven ingrijpt. Onafhankelijk of je nu hulp krijgt van een mantelzorger of een vrijwilliger of een professional. Onafgezien van nieuwe reglementen, besparingsmaatregelen, protocols of charters.

Wederkerigheid is een evidentie maar het is niet evident om hierop steeds beroep te moeten doen.

Hugo Delagaye

Met dergelijke stelling verliest het tegemoetkomen aan de vastgestelde behoefte van de marginale mens alle vrijblijvendheid. Ze wordt vertaald in een onvoorwaardelijk recht op betrokkenheid, gekoppeld aan het recht op menselijke waardigheid. Aan dit recht moet de samenleving tegemoet komen *omwille van zichzelf!* Een samenleving die zich afsluit, ontnemt zichzelf immers zijn kansen op groei.

De methode die men voor ogen had, was paradoxaal van aard, spotgemakkelijk en uiterst moeilijk tegelijk: *“Mensen gewoon maar laten leven is ons streefideaal. Vele realisaties op dit terrein schieten flagrant naast de roos.”* Maar tegelijk: *“Het is uiterst moeilijk om voor mensen goed te doen.... Een project waaraan ook iets van de menselijke beperktheid zal kleven”*.⁷

Hieruit spreekt een sterke ambivalentie ten aanzien van de professionele deskundigheid. Men erkent de beperkingen van ‘de goede wil’, maar men acht deze niettemin prioritair als basisvoorwaarde voor welke professionele interventie ook. De professional diende bereid te zijn om, als het erop aankwam, de eigen professionaliteit te vergeten.

Men vertaalde deze ideeën in een oproep naar de samenleving tot concreet engagement zich open te stellen voor de minderheidsgroepen in de eigen buurt. Men riep buurten en parochies in die beginjaren op eigen opvanghuizen op te starten. Hiermee bevinden we ons ver voorbij de loutere maatschappijkritiek. Het was de initiatiefnemers te doen om concrete actie op het terrein, om effectieve inzet gedragen door ethische reflectie.

Men maakte in dit verband een belangrijk onderscheid tussen welvaart en welzijn:

7

Gevonden in enkele geschreven notities als “verslag” van wellicht de allereerste bijeenkomst van een werkgroep rond Oikonde.

(Oikonde-archief)

“‘Welvaart’ zouden we kunnen omschrijven als het beschikken over de nodige middelen om een menswaardig bestaan op te bouwen. ‘Wel-zijn’ is veeleer de manier waarop groepen en individuen zelf actief gebruik maken van deze middelen om zo te gaan leven dat ze op een optimale wijze een zekere voldoening en geluk in dit leven bereiken.”⁸

De ‘sociale welzijnszorg’ waaraan men wilde bijdragen betrof dan ook niet zozeer materiële middelen, maar intermenselijke betrokkenheid en engagement.

OIKONDE LEUVEN: TUSSEN HULPVERLENING EN SOCIALE PEDAGOGIEK

In hoeverre was het de initiatiefnemers van Oikonde te doen om het opzetten van een nieuw soort hulpverlening? Wie was precies de ‘doelgroep’: de minderheidsgroepen, de samenleving in zijn geheel, het beleid, of de mogelijke vrijwilligers?

Oikonde zal zich ook later blijven kenmerken door zijn dubbele, gelijktijdige doelstelling van zowel hulpverlening en sensibilisering, met voor dit laatste als doelgroep zowel het grote publiek, de eigen sympathisanten als overheid.

De vereniging had hierbij een zeer zakelijke, strategische kant. Ze startte als een werkgroep rond een “project voor maatschappelijke minderheidsgroepen” of “re-integratie van sociaal onaangepasten”. De leden hiervan waren verre van de doorsnee vrijwilligers. Het ging om een achttal professionelen, die werkten met die kansarme minderheidsgroepen: deels het gevangeniswezen, deels de psychiatrische instellingen, de geestelijke gezondheidszorg, de gehandicaptensector. Het komt wat eigenaardig voor dat men, om

8

Welzijnszorg: opinievorming tegen onverschilligheid in de samenleving. 15 mei- 15 juni 1969. Folder van de Informatiedienst

Caritas Hulpbetoen. (Oikonde-archief) .

een vrijwilligersvereniging op te starten, eigenlijk specialisten bij elkaar haalde.

Binnen deze werkgroep werden de ideeën getoetst op hun haalbaarheid (ook materieel en financieel) en op hun verantwoordbaarheid in de ogen van de buitenstaanders. Van bij de eerste vergaderingen werd ingegaan op de noodzaak de beoogde minderheidsgroepen te differentiëren omdat ze telkens toch een specifieke aanpak vereisten. Anticiperend op mogelijke weerstanden bij het publiek werd ook gesteld dat best eerst een werking rond personen met een handicap kon gestart worden, omdat men hiertegen een grotere tolerantie verwachtte dan ten aanzien van oud-gevangenen.

Van bij de start ging er ook veel aandacht naar fondsenwerving. Men was nuchter genoeg om te beseffen dat het initiatief zonder middelen geen overlevingskansen had.

Op 26 juni 1969 verschenen de statuten in het Staatsblad. De eerste folder van de vereniging sprak niet over een hulpverleningsmethode, maar over de universele behoefte van mensen aan een thuis. De thuisloze wordt er niet voorgesteld als een probleem, maar als een opportuniteit tot groei en tot zelfontwikkeling: “Een mens die U méér mens helpt te zijn.”⁹

Wim Depreeuw verwoordde deze idee in 1974 kernachtig: *“Gehandikapt zijn is geen tekort aan menselijkheid, maar een teken van menselijkheid. Wanneer ‘mens zijn’ slechts door medemenselijkheid te realiseren is, dan is de sociaal gehandikte iemand die de diepmenselijke nood van aangewezen zijn op de andere mens duidelijk in beeld brengt. Hulp in deze zin is ook geen vorm van supermens zijn, maar een intensifiëring van het intermenselijk gegeven: op elkaar aangewezen te zijn.”*¹⁰

9 Ontwerptekst eerste folder (1969) (Oikonde-archief)

10 Depreeuw, W. (1974). *Ontstaan van het project en eerste ideologie*. Werktekst ter voorbereiding van de AV. Oikonde-archief.

In dezelfde offensieve geest werd Oikonde in 1971 naar buiten uit gepresenteerd als een verwijt aan de samenleving *“voor wie het woord SAMEN-leving enkel gericht is op persoonlijk presteren, winst maken en het comfort nog meer verfijnen”*.¹¹

Samenvattend kan gesteld worden dat het Oikonde-initiatief van een eigenaardige spanning getuigde tussen het onvoorwaardelijke beroep doen op het ‘doodgewone’ en het stimuleren van de authentieke medemenselijkheid enerzijds, en een zekere planmatigheid en deskundigheid anderzijds. Eddy Van Tilt situeert Oikonde in dit verband in een spanning “tussen rationaliteit en relationaliteit” en ziet hierin, ook na veertig jaar werking, nog altijd het waarmerk van de vereniging. De “relationaliteit” omschrijft hij als de “kracht van de kleine goedheid” .

Maar deze kracht werd binnen het piepjonge Oikonde al meteen door een professionele werkgroep gecoördineerd en wetenschappelijk ondersteund. Zo wilde men het publiek de boodschap geven dat het initiatief ‘nuchter’ en met kennis van zaken werd opgezet en ontsnapte aan de sfeer van de pure liefdadigheid.¹²

VAN EEN VRIJWILLIGERSVERENIGING NAAR EEN SEMI- PROFESSIONELE HULPVERLENINGSORGANISATIE

Een jaar na de opstart in 1969 werd het eerste Oikondehuis - voor personen met een handicap - geopend. Wat later - in december 1970 - volgde het eerste huis voor ex-gedetineerden.

In 1971 reeds werd een eerste betaalde kracht aangeworven voor administratief werk en voor coördinatie van het werk in de huizen.

11 LVT (1971) : ‘Oikonde, een antwoord op een verwijt’. *Kerk en Leven*, 1971 (precieze datum onduidelijk) (Oikonde-archief)

12 Verslag van de vergadering van de liturgische veldwerkers Haasrode-Bremberg van 13 april 1969.

De man in kwestie combineerde dit werk met opvang van een viertal personen met een handicap in zijn eigen huis.¹³

In 1972 deed zich de mogelijkheid voor Oikonde te laten erkennen voor het tewerkstellen van ‘gewetensbezwaarde dienstweigeraars’ in het kader van hun vervangende burgerdienst. Binnen de Raad van Bestuur werd enige twijfel geuit of het inwonen in een huis wel voldoende werk met zich meebracht om een voltijds ‘mandaat’ te vertegenwoordigen. Maar er was ook de overweging dat men deze mensen, naast begeleidingswerk kon inzetten voor coördinerende taken.¹⁴ Met de gewetensbezwaarde trad dus een nieuw soort ‘vrijwilliger’ aan en werd het inwonen in een huis op een bepaalde manier ook vergoed.

13 Verslag Raad van Bestuur 27 okt. 1971.

14 Verslag Raad van Bestuur 18 febr. 1972.

Steeds duidelijker ging de werking zich opsplitsen in twee sectoren. De werking voor personen met een handicap en ex-psychiatrische patiënten werd 'sector Integratie' genoemd, deze voor ex-gevangenen 'sector Reklassering'. Het onderscheid tussen beide werkingen kwam er nog nadrukkelijker toen men in de periode 1971-1972 de mogelijkheid op het spoor kwam zich voor sector Integratie te laten erkennen als 'plaatsingsdienst voor gehandicapten in gezinnen'.

Dergelijke categorisering lijkt op het eerste gezicht in ernstige spanning met de oorspronkelijke uitgangspunten van de vereniging. Er diende voor elke inwoner bovendien een administratief en medisch dossier bijgehouden te worden, en voor opvang bij 'Integratie' was voortaan een nummer bij het 'Rijksfonds voor de Sociale Reclassering van de Minder-Validen' vereist. Hiertegenover stond echter een aanzienlijke toename van de werkingsmiddelen en de mogelijkheid tot aanwerving van bijkomende medewerkers op het secretariaat. Deze waren in zekere zin ook nodig. De erkenning bracht immers administratie met zich mee.

In '74 was de erkenning als 'plaatsingsdienst voor gehandicapten in gezinnen' plots een feit en aan het jonge Oikonde werd met terugwerkende kracht een aanzienlijke som aan personeels- en werkingsmiddelen toebedeeld. Deze financiële input was de reddingsboei voor de vereniging. Het secretariaat kon worden uitgebreid met een maatschappelijk werker en de bestaande medewerkersploeg won aanzienlijk meer werkzekerheid en stabiliteit.

Vrijwilliger of professional?

In zijn agogische gerichtheid op de brede samenleving trok Oikonde op de eerste plaats kritische en maatschappelijk geëngageerde mensen aan die op zoek waren naar persoonlijke zingeving.

Opmerkelijk was dat men die eerste jaren aan vrijwilligers geen gebrek had. Ze kwamen als het ware vanzelf toegestroomd. Pas vanaf 1974 dient men op een meer actieve wijze vrijwilligers te gaan werven.¹⁵

In de eerste jaren van haar bestaan legde de organisatie veel meer nadruk op engagement dan op deskundigheid. Men weigerde thuisloosheid te zien vanuit een medisch-defectueus-individueel model, maar plaatste het fenomeen in een ‘normaal’ menselijk kader als het resultaat van samenlevingsfactoren: een gevolg van het ontbreken van positieve relaties. Om hieraan tegemoet te komen was deskundigheid niet de eerste prioriteit. En vanuit dat oogpunt was er voor de vrijwilliger - wat ook zijn achtergrond was - alle ruimte.¹⁶

Toen in 1971 de eerste professionele kracht aangetrokken werd, was dat om de vrijwilliger te ontlasten van een aantal zaken die minder tijd lieten voor het eigenlijke contact met de bewoners. Steeds luider echter klonk de vraag om (bepaalde) vrijwilligers via een halftijds contract een semi-professioneel statuut te geven *“voor het waarborgen van de voornaamste huishoudelijke en administratieve taken”*. Het secretariaat stelde in die zin aan de Raad van Bestuur in 1974 een reorganisatieplan voor met hierin ook de uitdrukkelijke aanbeveling om voor de betaalde functies bij voorkeur de bestaande vrijwilligers in dienst te nemen.¹⁷

Was de vraag naar professionalisering enkel een kwestie van beschikbaarheid in tijd? Aan deskundigheid leek er alleszins geen gebrek. Zowel Integratie als Reklassering werden ondersteund door een groep adviseurs die het leven in de huizen opvolgden en bij problemen konden worden samengeroepen.

15 Verslag Dagelijks Bestuur 16 mei 1974.

16 Depreeuw, W. (1974). *Organisatieproblematiek: algemene inleiding*. Werktekst ter voorbereiding van de AV. Oikonde-archief.

17 Oikonde- secretariaat werktekst 8 febr. 1974. Oikonde-archief

Op het secretariaat was het zoeken naar onderlinge taakverdeling en naar het uittekenen van de verhoudingen met de vrijwilligers.

Ondertussen beklagde het bestuur zich in 1973 over een gebrek aan zicht op de politiek die in de huizen gevoerd werd. Men had meer bepaald de indruk dat voor een aantal vrijwilligers de samenhang en de solidariteit binnen de leefgroep veel belangrijker waren dan een planmatige gerichtheid op de integratie en de doorstroming van de gasten.¹⁸ Door in elk huis een verantwoordelijke deeltijds te vergoeden trachtte men hierop de band tussen vrijwilligers en de belangen van Oikonde als organisatie te versterken.¹⁹

18 Verslag Dagelijks Bestuur 2 mei 1973.

19 Oikonde- secretariaat werktekst 8 febr. 1974. Oikonde-archief

Schaarse tegenwind

In de verhouding tussen hulpverlening en agogische actie liet Oikonde in die periode een duidelijke zwenking naar de hulpverlening zien. In het archief vonden we niettemin enkele signalen die wijzen op weerstand.

Eind 1973 circuleerde er binnen de vereniging - met verwijzing naar de stichtingsdocumenten - een voorstel tot de oprichting van 'een solidariteitsfonds'²⁰. De vaststelling werd hierbij gemaakt dat Oikonde ondertussen een respectabel opvangnetwerk had uitgebouwd. Tegelijk echter was duidelijk geworden dat het werken aan integratie meer was dan het verschaffen van 'kost en inwoon' en een gezellige thuis. Zonder financiële middelen om écht deel te nemen aan de samenleving zijn thuislozen gedoemd om aan de rand te blijven staan.

“Heeft het zin mensen in Oikonde te aanvaarden – in een huis of gezin of leefgroep – indien wij (of een andere instantie) hen deze onontbeerlijke integratiemiddelen niet kunnen garanderen? Bereiken wij geen omgekeerd effect en frustreren we die mensen niet méér door hen opnieuw in de maatschappij te brengen terwijl we hen confronteren met behoeften die we niet kunnen voldoen (en die zij in de geïsoleerde instelling wellicht minder direct of helemaal niet aanvoelden)?”

Een gegarandeerd bestaansminimum was er in die tijd nog niet. Men vroeg zich af of deze structurele oplossingen wel konden worden afgewacht. Enkele bestuurders stelden hierop voor om binnen de vereniging van alle leden een vaste bijdrage te vragen om een fonds te spijzigen voor de behoeftige Oikonde-gasten.

20

Het gaat om document van vier pagina's onder de titel "Voorstel solidariteitsfonds". Datum noch auteur worden vermeld. Maar er wordt wel gerefereerd naar vier jaar werking en naar begeleiders en secretariaat als bedenkers van het voorstel.

“We moeten niet wachten tot ‘de Staat’ ons tot solidariteit met de minderbedeelden verplicht. ... Met dergelijk intern solidariteitsfonds zou Oikonde de maatschappij-kritische draad – die bij de stichting duidelijk aanwezig was, maar achteraf, door het vele werk wat op de achtergrond is geraakt - weer opnemen.”

Voorgesteld werd verder om regelmatig financiële bijdragen aan het solidariteitsfonds in te schrijven als een voorwaarde voor lidmaatschap van de vereniging. Het hele voorstel werd in 1974 nog even vermeld in het reorganisatieplan van het secretariaat, maar verdween nadien volkomen uit de discussies.

De vereniging maakte zich integendeel op om verder te professionaliseren en de werking beter te structureren.

Deze evolutie werd nadrukkelijk op de korrel genomen door één van de vrijwilligers. In een uitgebreide nota verwees hij met klem naar de aanvankelijke ideeën over een gelijkwaardig samenleven tussen vrijwilligers en bewoners. Hij stelde dat deze gelijkwaardigheidsidee meer en meer op het achterplan was geraakt. De Oikondehuizen waren volgens hem integendeel gekenmerkt door ‘de dubbelheid van een rollenspel’. Want de begeleider was nooit een lotgenoot in strikte zin. Was hier, in plaats van emancipatie, geen nieuwe vorm van disciplineren aan de gang?

Hij verwees naar de vergaderingen waar ‘over’ de gasten werd gepraat, aan het toenemend aantal criteria waaraan de bewoners moesten voldoen om te worden toegelaten. Hij hekelde de toenemende druk op ‘doorstroming’ waarbij de inhoud van ‘integratie’ meer en meer van bovenuit dan door de bewoner zelf werd bepaald. Wie bepaalde of iemand klaar was om door te stromen of niet? Wogen de belangen van de organisatie niet zwaarder dan die van de gasten waarom het allemaal begonnen was?

Zijn pleidooi was om opnieuw meer nadruk te leggen op ‘leven met de gasten’ dan op het ‘werken met de gasten’. Integratie stond voor hem niet gelijk aan doorstroming. Echte integratie was voor hem

integendeel gelegen in echte, gelijkwaardige groepsvorming. In dat verband vond hij ondermeer dat begeleiders en gasten eenzelfde financiële bijdrage moesten betalen.²¹

In 1973 maakte het Dagelijks Bestuur zich zorgen over de spanning tussen de solidariteit in de leefgroepen en de gerichtheid van Oikonde op integratie en doorstroming naar zelfstandigheid²². Maar lag de integratie precies niet in de wederkerigheid en de solidariteit binnen de huizen? In dat geval werden die huizen echter meer en meer autonome leefgemeenschappen met een eigen cultuur en eigen weerstanden tegen inmenging vanuit de grotere organisatie. Wie moest zich vervolgens aanpassen aan wie? Moesten de gasten onder druk gezet worden om te vertrekken, of diende Oikonde deze leefgemeenschappen los te laten om op eigen tempo verder te functioneren?

De pijngrens bereikt

In 1974 bleek in deze spanning tussen de verschillende opvattingen de pijngrens bereikt. In alle teksten die we over de aanloop naar de Algemene Vergadering van 6 april terugvonden was er - los van alle meningsverschillen - één rode draad: de vraag om duidelijkheid in de rolverdeling en de verantwoordelijkheden.

Op een extra Dagelijks Bestuur werd besloten dat er binnen het secretariaat een strikte taakverdeling en een zekere hiërarchie diende te komen. Oikonde zou zich voortaan minder profileren als maatschappelijke beweging dan wel als een organisatie die aan specifieke groepen aan de rand van de samenleving betrouwbare individuele hulpverlening bood. Het aantrekken van vrijwilligers moest hiertoe bijdragen. Er diende een beleid uitgestippeld waarop de organisatie voortaan kon worden aangesproken.

21 Spandel, J. *Oikondehuis als groepsgebeuren*, werktekst febr. 1974, Oikonde-archief.

22 Verslag Dagelijks bestuur 2 mei 1973.

De aanstelling van een directeur-coördinator werd in dit verband in het vooruitzicht gesteld.²³

Maar nog was er enige weerstand. In een voorbereidende nota op de AV van 16 april 1975 stelde een lid van de adviserende P-groep (Programmatie-groep) vragen bij de geleidelijke verstrenging van de selectiecriteria bij de opvang van de hulpvragers. De schrijver constateerde verder een blijvend gebrek aan inspraak van de vrijwillige begeleiders en een volkomen afwezigheid van enige medezeggenschap van de door Oikonde opgevangen ex-gedetineerden.

*“De ex-gedetineerden hebben op geen enkele wijze weet van de superstructuren die voor een gedeelte hun leven beheersen en delen ook niet op gestructureerde wijze mee op welke wijze zij de beslissingen ervaren die door deze superstructuren worden genomen.”*²⁴

Enkele weken voor de AV van 1975 kwam Oikonde echter zwaar in opspraak nadat een oud-bewoner zich in de onmiddellijke buurt van een Oikondehuis schuldig maakte aan zeer zware feiten. De organisatie wist zich in zijn voortbestaan ernstig bedreigd.²⁵

Als beleidslijn voor 1976 werd de nadruk gelegd op het bijstellen van de werking met de vrijwilligers en op een méér beroepsmatige aanpak van de cliënten. Met de aanwerving van een nieuwe directeur van buiten de eigen kring zette Oikonde in dezelfde periode definitief (en met succes) de stap van een vereniging van vrijwilligers naar een gearticuleerde organisatie met vrijwilligers. Hiermee kwam een einde aan een turbulente, maar uitermate boeiende periode.

23 Verslag extra Dagelijks Bestuur 5 sept. 1974.

24 Anonieme werknota van één van de leden van de P-groep Reklassering in voorbereiding op de AV van 16 april 1975. Oikonde-archief.

25 Verslag Dagelijks Bestuur 14 april 1975.

NAAR EEN HERDENKEN VAN PROFESSIONALITEIT IN/EN

WELZIJNSWERK

Meerdere mensen binnen en buiten Oikonde zijn de spanningen op dat rare continuüm tussen vrijwilligheid en professionaliteit tot op vandaag blijven tegenkomen. Soms is het als een warm weerzien, wanneer te midden van gestroomlijnde hulpverleningsmethoden plots weer verfrissende oorspronkelijkheid mogelijk blijkt. Soms komt het dan weer neer op een bitsige confrontatie, wanneer spontane inzet afketst op de regel van de routine.

De ervaringen die we in deze bijdrage hebben opgeroepen zijn geen sprookjes waarbij welzijnswerkers glimlachend kunnen wegdromen. Ze geven geen duidelijke antwoorden. Ze stellen integendeel vragen die onrust wekken of wakker houden. Precies daarom verdienen ze beluisterd te worden en naar de toekomst meegenomen.

Het bovenstaande tweeluik is alvast geen pleidooi voor een terugschroeven van de professionele inzet ten voordele van het oude vrijwilligersidealisme. Maar al evenmin is het van aard om eufoor te doen over de geneugten van de professionaliseringsgolf, die het welzijnswerk de voorbije decennia heeft omspoeld en nu en dan overspoelt.

Bovenal springt in het oog hoe sterk het welzijnswerk altijd een kind is van zijn tijd. De Oikonde-geschiedenis demonstreert dat op een zeldzaam duidelijke manier. Maar wie hierin een oproep ziet tot gelatenheid heeft er weinig van begrepen. Want ‘kinderen van hun tijd’ zijn geen lijdzame voorwerpen van wat hen van buiten uit wordt opgelegd.

Zo is het welzijnswerk vandaag – zowel als dat van gisteren – niet enkel een uiting van een tijdsgeest, maar ook een toekomstgerichte vormgever eraan. En dat is ook het geval wanneer de welzijnswerker

zich opsluit in zijn eigen onmacht ten aanzien van 'de structuren'. Precies daarom valt er veel te leren uit de dynamiek waarin het welzijnswerk doorheen zijn ontwikkelingsgeschiedenis vervat zit. En ook op dat stuk is de casus van Oikonde Leuven quasi verplichte lectuur.

Het oude Oikonde kan allerm minst worden afgedaan als een naïef gesleutel van een stelletje gefrustreerde wereldverbeteraars. Het ging om mensen die verdomd goed wisten waarmee ze bezig waren en die de tekens van hun tijd op een heel eigen manier hebben weten in te schatten.

Al evenmin kan hun beroep op vrijwilligerswerk worden geklasseerd als een noodzakelijke doorgangsfase in een periode toen er voor de hulpverlening aan marginalen nog geen geld en erkenning was. De uitstraling van het hele Oikonde-initiatief lag precies in zijn doordachte poging het probleem van de uitsluiting en

de marginalisering van groepen in de samenleving in heel zijn complexiteit te beschouwen en als dusdanig tot een thema te maken van kritische maatschappelijke confrontatie. Oikonde was voor zijn stichters zowel een kritiek op de professionele specialismen als op het kleinburgerlijk idealisme van groepen wereldverbeteraars van de jaren '60 en '70. Het wilde zich niet laten vangen in een valse dichotomie tussen de warmte van de vrijwilliger en de berekende afstandelijkheid van de deskundige. Het eiste van de vrijwilliger deskundigheid zoals het van de deskundige vrijwilligheid eiste. De stichters van Oikonde Leuven lanceerden een onderneming die het midden hield tussen een aangepaste hulp aan minderheidsgroepen en een maatschappelijk leerproces in open, democratisch burgerschap.

Tegelijk waren de initiatiefnemers nuchter genoeg om te weten dat ook dergelijke ambitieuze onderneming niet ontsnapt aan een economische wetmatigheid. Zonder voldoende financiële input kon de werking niet meer zijn dan een eendagsvlieg. Een moeilijke evenwichtsoefening is dat!

Want inderdaad, wie betaalt verwacht een resultaat en een tastbaar 'effect'. Effect refereert dan weer naar een duidelijke doelgerichtheid. Wat kan het doel voor een overheid anders zijn dan 'integratie in de samenleving'? Alleen... wat moeten we onder integratie verstaan? Moeten we 'de ander' begeleiden als in 'een leerschool tot integratie'? De aantrekkelijkheid van dergelijke opvatting is ongetwijfeld de duidelijkheid die ze verschaft in de onderlinge posities: de 'gasten' als leerlingen, de begeleiders als leerkrachten onder toezicht van een Raad van Bestuur. En betaald door een tevreden overheid die met elke nieuwe 'integratie' als het ware 'waar krijgt voor haar geld'.

Dergelijke opvatting staat echter haaks op een meer agogische benadering, die vandaag misschien wat vreemd klinkt. Hierbij

durft men vertrekken vanuit het respect voor de gast als mede-betekenisverlener aan de werkelijkheid. In deze meer kritische opvatting is de doelgroep niet zozeer de minderheidsgroep, maar de samenleving zelf. Als er al een leerproces is, dan zijn zowel de gast als de begeleider hiervan tegelijk leraar en leerling. Als er al een criterium voor succes is, dan moet dat in elk particulier geval in overleg met de betrokkenen worden uitgelijnd. En wie moet dan eigenlijk betaald worden voor wat? Wie heeft eigenlijk te leren van wie?

Het gaat er ons niet om af te geven op in het verleden gemaakte keuzes en nog minder op wat Oikonde en het bredere welzijnswerk vandaag geworden zijn. Dergelijke kritiek zou blind zijn voor alle verdiensten van een grotere beschikbaarheid en een lagere drempel die de maatschappelijke dienstverlening doorheen professionalisering en institutionalisering heeft gekregen.

Misschien moeten we af van het ongemak wanneer gesteld wordt dat het welzijnswerk ook het welzijn van de hulpverlener en de samenleving betreft. Misschien moeten we publieke middelen durven vragen om een maatschappelijke nood scherp te stellen in plaats van op te lossen. Misschien moeten we in de rapporten over ons werk wat minder spreken over de 'effecten' op de cliënt en wat meer over wat we van die cliënt leerden over het probleem dat ons bezighoudt.

De Franse auteur Rosanvallon maakt in zijn nieuwste boek een belangrijk punt. Hij werpt op dat precies door te beloven het probleem van de ongelijke maatschappelijke posities van mensen op te kunnen lossen de essentie van wat er aan de hand is onder de mat wordt geveegd. We volgen hem helemaal in zijn stelling dat het democratisch burgerschap van de toekomst minder zal gedreven zijn door verschillen tussen mensen krampachtig te proberen uit te vlakken dan door het besef van en verlangen naar wederkerigheid.

Slechts vanuit de verscheidenheid in achtergronden, geaardheden en positie kan deze wederkerigheid gestalte krijgen.

In die zin kan en mag het de rol van het welzijnswerk niet zijn de cliënt vakkundig te boetseren naar de wensen van de dominante cultuur, maar moet het juist de taak van het welzijnswerk zijn om hem te herbevestigen in zijn verschil. In dezelfde zin moet het de rol van het welzijnswerk zijn om een samenleving die in hulpverlening vooral de aanpassing zoekt aan het bestaande, krachtig te confronteren met haar narcistisch en dwingend karakter.

Het is op de kracht van die confrontatie dat het welzijnswerk zich met groeiende deskundigheid dient toe te leggen. Het is hierover dat ze haar rapporten moet schrijven en zich door moet laten evalueren. Het is immers omwille van 'het wakker houden van de onrust' dat het voortbestaan van welzijnswerk in een democratische samenleving een politieke noodzaak is. En als die confrontatie dan ook nog het 'effect' blijkt te hebben dat mensen in moeilijkheden zich gemakkelijker weten aan te passen aan onze manieren van doen: laat dát dan het bij-product zijn. Niet dat de hulpverlening moet worden afgezworen. Ook dát zou neerkomen op een gebrek aan respect voor de cliënt. Maar ze mag - als ze welzijnswerk wil heten - niet afglijden naar specialistische behandeling van probleemgevallen.

Moet hierbij dan aan vrijwilligerswerk of eerder aan doorgedreven professionalisme worden gedacht? Het antwoord op die vraag is niet zonder meer en definitief te beantwoorden. Essentieel voor een kundige welzijnswerker is dat hij weet wat hij doet en zich hiervoor maatschappelijk telkens weer kan en wil verantwoorden. Hij moet dus 'deskundig' zijn. Of hij ook betaald dient te worden, zal mee afhangen van de betekenis die dat heeft voor de mensen met wie hij werkt en dus van de inhoudelijke prijs die zijn verloning hem kost. Het is een kwestie die in elke maatschappelijke context en in

elk domein van het welzijnswerk steeds weer zal moeten worden overwogen en waarop het antwoord nooit zo maar ‘ja’ of ‘neen’ kan zijn.

Terugkijkend op de geschiedenis van Oikonde Leuven is de vraag naar de wijze waarop het – al dan niet verloonde - welzijnswerk zich in de toekomst zal moeten profileren alvast niet op de eerste plaats een zaak van betere methoden of van een ‘efficiëntere’ organisatie. Al evenmin ligt de prioriteit bij het zoeken naar (nog) verdere uitbreiding van middelen en personeel. Wezenlijk is veeleer de aard van de visie op mens en samenleving van waaruit de welzijnswerker aan de slag gaat en de moed zich daaraan - in het mee vorm geven aan ‘welzijn’ - open en consequent te houden.

Bibliografie:

Coenegrachts, K. en Van Cauwenberge, K. (eds.). Een bed voor meer dan een nacht. Antwerpen: Van Loghum Slaterus.

Oikonde (2009). Veertig jaar tussen rationaliteit en relationaliteit. Oikonde Leuven, 38, 2: 1-2

Oikonde (2009). Bewogen bewegers. Oikonde Leuven, 38, 4: 3-20.

Rosanvallon, P. (2011). La société des égaux. Paris: Seuil.

DANK

voor de giften die we van onze
schenkers ontvingen!

Oikonde Leuven v.z.w. ontvangt op jaarbasis heel wat giften. Met deze schenkingen investeren we in (verbouw)projecten en in heel wat vaste onderhouds-, ondersteunings- of veiligheidswerken.

We zijn er van overtuigd dat in de Oikonde huizen de volgende jaren nog prachtige woonverhalen zullen geschreven worden.

Mogen we vragen uw giften over te maken op:

BE48 7775 9641 9027

Oikonde Leuven

Tiensevest 17

3010 Kessel-Lo

Voor giften, die op jaarbasis 40 euro of meer bedragen,
zorgen wij voor een fiscaal attest.

Zie www.oikondeleuven.be vervolgens 'giften'.